

LIITE: Lyhyt kuvaus Järvilakeuden kansalaisopiston (aikaisemmin Järvisseudun Opisto) yhteisöllisistä kehittämishankkeista (painopiste Väkitukkola-hankkeessa, koska haastattelut painottuvat siihen):

Virtuaalikunta Väkitukkola (2003-2005, rahoitus Maa- ja metsätalousministeriöltä)

Väkihäjlä – omaleimainen ja kulttuurisesti verkottunut Järvilakeus (2010-2013, Aisapari ry:n rahoittama Leader-hanke)

AITIO Avaa Ikkunoita Taitoon, Intoon ja Osallisuuteen (2016-2018, Aisapari ry:n rahoittama Leader-hanke)

Väkitukkola-hankkeen tavoitteena oli edistää kulttuurin keinoin aktiivista kansalaisuutta, yhteisöllisyyttä ja tietoyhteiskuntakehitystä. Pyrkimyksenä oli myös tuulettaa kansalaisopistotoiminnan rakenteita ja etsiä keinoja vakiintuneitten toimintojen hyödyntämiseen uudella tavalla. Kirjoittajakurssien järjestäminen ja harrastajateatterin ohjaaminen olivat opistomme tavallista toimintaa, mutta eri ryhmillä ei ollut keskenään juurikaan kanssakäymistä ja myös yleisö kävi katsomassa lähinnä oman paikkakuntansa esityksiä. Netinkin käyttö oli vuosituhannen alussa vielä vähäistä.

Järvisseudun Opiston alueella toimi Väkitukkola-hankkeen toteuttamisen aikaan näytelmäryhmä Evijärvellä, Kortesjärvellä ja Vimpelissä. Lappajärvellä ei ollut omaa harrastajateatteritoimintaa, vaikkakin toiminnalle oli perinteitä. Siellä toimi kuitenkin esiintyvä tanssiryhmä Väkitukko.

Pyrkimyksestä yhdistää yhteiskunnallisuus, yhteisöllisyys ja virtuaalisuus syntyi jatkonäytelmän idea: Silloisen opistomme neljän kunnan harrastajanäyttelijät taikka muut esiintyjät toteuttivat yhteistuumin näytelmän, jonka osat esitettiin eri kunnissa vuoron perään. Myös teksti tehtiin harrastajavoimin. Kunkin osan esittäjinä olivat paikalliset näyttelijät, mutta näytelmän roolihenkilöt pysyivät kuitenkin samoina – näytelmän edetessä katsojat siis pääsivät näkemään muun muassa neljä hiukan erilaista Tuukkaa, Saimaa ja Räivän Topia. Yleisö sai äänestää näytelmän osien välissä jostakin seuraavaan jaksoon liittyvästä käänteestä, ja kirjoittajat huomioivat äänestystuloksen käsikirjoituksessa.

Jatkonäytelmän tekeminen käynnistyi keväällä 2003 kirjoittamisen viikonloppukurssilla, jonka aikana parinkymmenen henkilön voimin ideoitiin tulevan jatkonäytelmän henkilöt, miljö ja keskeinen draamallinen ristiriita, joksi tuli epäily kuntaliitoksesta. Tapahtumat sijoitettiin kuvitteelliseen Väkijärven kuntaan, jossa naapurina oli Tukkolahden kaupunki. Virtuaalikunta Väkitukkola tarkoitti näitten kuntien yhteistä kuvitteellista verkkopalvelua. Jatkonäytelmän tyylilajiksi valittiin komedia ja henkilöt hahmoteltiin karikatyyrisiksi tyypeiksi, jotta henkilökuvat pysyisivät samanlaisina, vaikka kirjoittajia tulisikin olemaan useita. Käsikirjoittaminen eteni muutaman lähitapaamisen lisäksi suljetulla nettipalstalla niin, että ensimmäinen osa oli valmiina elokuussa. Olin itse kirjoittajaryhmän ohjaksissa ja teatteriohjaaja vastasi näytelmän harjoittamisesta.

Jatkonäytelmä sai monimerkityksisen nimen Liittos on laiton! ja ensimmäinen osa esitettiin lokakuussa Kortesjärvellä. Runsaslukuinen yleisö äänesti innokkaasti sekä näytelmän jälkeen paikan päällä että

myöhemmin nettisivulla siitä, annetaanko näytelmässä esiintyneelle yrittäjälle rahoitusta hankkeeseensa vai ei. Kuntaliitoskin tuli puheeksi:

Räivä:
kyllä ne nyt on maaliman kirjat sekasi.

Saima:
Mikäs vanhan Räivän maailmaa on järkyttäny?

Räivä:
Oltiin veteraaniporukalla Karjalassa ja Tukkolahden miehet puhuivat, että kunnanisät oisvat puuhaamassa kuntaliitosta hyvässä sovussa. Väkijärvi ja Tukkolahti yhteen! Vain minun kuolleen ruumiini yli!

(Liittos on laitton, osa I)

Äänestystulos ohjasi myöntämään näytelmässä esiintyneelle yrittäjä Salmensivulle rahoitusta Maagisten iltamien järjestämiseen. Iltamat pidettiin Vimpelissä jo marraskuussa, mikä tarkoitti kiihkeätä kirjoittamis- ja harjoittelujaksoa. Vimpelin osuuteen otettiin mukaan myös paikallisen Leader-toimintaryhmän hankeneuvoja, joka esiintyi näytelmässä omana itsenään ja opasti näytelmän kuvitteellista yrittäjää hankehakemuksen tekemisessä. Ohjaajan ja näyttelijöitten toivoma konflikti saatiin aikaan, kun kapulakielinen konsultti Liitin ja veteraani Räivä saatettiin yhteen:

Hannes Liitin:
Olemme kuntasektorilla pakotettuja suorittamaan seuraavia eriaisteisia supistamistoimintoja: Molempien kuntien Terveys- ja Palotoimet voidaan aivan mainiosti saattaa yhteisen organisaation alaisuuteen. Onhan nääs päivänselvää, että mainitun toimenpiteen seurauksena molempien kuntien ambulanssit voidaan myydä ja sairaankuljetus hoidetaan palotoimen johtoautolla. Isommissa onnettomuustapauksissa otetaan käyttöön johtoautoon kuuluva katettu traileri, joka voidaan varustaa ambulanssista vapautuvilla varusteilla. Säästöä kertyy varovastikin arvioiden vuositasolla ainakin 200 000 euroa.

Räivä:
Kohta sulle traileri soitetaankin!

Hannes (alkaa silminnähdän hermostua):
Samoin Kulttuuri-, Opetus- ja Tekninen toimi voidaan yhdistää. Täten saavutetaan parempi intertstseksuaalisuus. Lisätietoja www.vakitukkola.fi!!!

(Liittos on laitton, osa II)

Työläintä jatkonäytelmän osuuden toteuttaminen oli Lappajärvellä, jossa ei ollut toimivaa harrastajateatteria samoin kuin muissa kunnissa. Näyttelijöitä kuitenkin löydettiin paikallisesta tanhuryhmästä tai muulla tavoin, ja lopulta Lappajärvellä esiintyjä oli kaikkein eniten. Miltei ensi-iltaan saakka oli kuitenkin epävarmaa, keitä näytelmässä lopulta olisi esiintymässä, mikä oli etenkin ohjaajalle stressaavaa.

Neljännessä jatkonäytelmän osassa Evijärvellä huhtikuussa 2004 näytelmässä kehitelty Onni odottaa –hanke tuotti tuloksia:

Onni: (tulee lehden kanssa):

”Ympäristöministeriön erikoisosasto siirtää toimipisteensä Helsingistä Väkijärvelle.” Se tietää Saiman kaupallekki pitkää penniä, eiku pitkää senttiä. Tai senttaaleja, jos ei ihan tonneja.

Räivä (säntää hakemaan lehden):

En mä huomannu, missä?

Onni:

Järviluonnon perusteellinen tutkimus käynnistyy Väkijärvellä.

Räivä (referoi mumisten):

Lupaavat hajasijoittaa tänne koko osaston! Kymmeniä tutkijoita apulaisineen ja konttorin tytöt kaupan päälle!

(Liittos on laitton, osa IV)

Kaikkiaan jatkonäytelmä keräsi yli 800 katsojaa. Harrastajanäyttelijöitä oli hankkeessa mukana yhteensä yli 80 ja kirjoittajia parisenkymmentä. Osa näyttelijöistä oli pitkän linjan harrastajia ja osa sellaisia, jotka eivät olleet koskaan aikaisemmin näytelleet. Mukana oli myös opiston muita harrastajia eli tanssijoita, soittajia ja laulajia. Neljän eri kunnassa esitetyn jatkonäytelmän osan jälkeen esitys nähtiin vielä kerran yhtenä kokonaisuutena. Tähän esitykseen kokoontui yli sata hankkeessa tavalla tai toisella mukana ollutta henkilöä ja lisäksi mukana oli muutamia uusia näyttelijöitä paikkaamassa niitä, joille yhteisesityksen ajankohta ei sopinut. Yleisö äänesti haluavansa jatkoa näytelmälle vielä neljännenkin osan jälkeen. Koska olimme jo päättäneet järjestää kussakin alueemme kunnassa vaalipaneelit, Väkijärven vaalipaneeli päätettiin ottaa kunkin oikean kuntapaneelin alkuun keskustelun virittäjäksi.

Vaalipaneelin sisältöä puitiin yhdessä tapaamisessa, jossa mietimme, ketkä Väkijärven asukkaista voisivat olla poliittisesti aktiivisia ja miten tämä aktiivisuus ilmenisi. Emme halunneet ottaa kantaa oikeisiin puolueisiin, joten kuvitteelliset puolueet saivat kelvata. Kysymykset tehtiin kuitenkin asiapohjalta ja ne liittyivät muun muassa kylien kehittämiseen ja kuntaliitoksiin. Kukin kirjoittajista valitsi tämän jälkeen itselleen sopivan roolihenkilön ja vastasi tämän nimissä paneelikysymyksiin käytössämme olleella suljetulla nettisivulla. Koska karikatyyriset hahmot olivat kaikille tuttuja, tekstiä syntyi helposti ja vastausten pohjalta saatiin nopeasti laadittua käsikirjoitus.

Kunnallisvaalien lähestyessä aikaa paneelin harjoitteluun ei liiemmästi ollut, joten kahdet ja ainoiksi jääneet harjoitukset pidettiin kaikille neljälle näytelmäryhmälle yhtä aikaa. Oletuksenamme oli ollut, että paneelikeskustelut olisi voitu toteuttaa melko tavalla papereista lukien, mutta tässä erehdyimme. Etenkin näyttelijät totesivat jälkikäteen, että paneelit olisi pitänyt harjoitella paremmin ja oli ollut harmillista, että esitykset olivat jääneet puolivalmiiksi. Harjoitusten toteutustavasta näyttelijät kuitenkin pitivät: harjoituksissahan kukin roolihahmo oli paikalla neljänä kappaleena. Ohjaaja muisteli tilannetta huvittuneena vuosien jälkeen liki ohjaajan painajaisunena: kun ohjaaja käännähtää huoneessa vähän eri kulmaan, hän saa aina uudelleen samat, mutta kuitenkin hiukan erilaiset hahmot ohjattavikseen.

Kynnys teatteri- tai kirjoittamisharrastuksen aloittamiseen oli hankkeessa mahdollisimman matala. Tavoitteeksi miellettiin mieluummin yhteinen tekeminen ja omien rajojen kokeilu eikä niinkään jonkin tietyn taiteellisen tason saavuttaminen. Kirjoittamiseen ja näytelmän harjoitteluun oli aina vain vähän

aikaa, joten täydelliseen suoritukseen ei tästäkään syystä voitu missään esityksessä päästä. Tämä seikka aiheutti myös kritiikkiä, ja kärkevimmän kommentin mukaan näytelmällä ”ei ole mitään taiteellista, pedagogista eikä yhteiskunnallista merkitystä”. Yleisön vastaanotto oli kuitenkin positiivinen ja jokainen osa sai runsaasti katsojia.

Nopealla tekemisen tahdilla oli kuitenkin myös hyvä puolensa, jota ohjaaja kommentoi seuraavasti: ”Positiivista oli näyttelijöitten heittäytyminen, mikä tuli, hassua kyllä, juuri aikapulasta. Koska aikaa oli vähän, ei kenelläkään ollut aikaa arkailla. Jokainen tiesi, että nyt on annettava palaa, kävi miten kävi.”

Kirjoittajat antoivat vapaat kädet ohjaajalle ja näyttelijöille tekstin muuttamiseen tai omien lisäysten tekemiseen. Muutamat näyttelijöistä olivat myös jossain vaiheessa kirjoittamassa tai ideoimassa näytelmän tekstiä.

Yksi kirjoittaja osallistui joka jakson kirjoittamiseen Oulusta käsin:

--- Täältä matkojen takaa pystyy länttäämään tekstiin ehkä hiukan eri lailla kotikulmien huvittavia tai vähemmän huvittavia piirteitä. Samalla on tullut myös mietittyä elämää siellä ja omia näkökulmia asioihin, esim. juuri kuntaliitokset ja niiden vaikutukset. Myös nuorten tulevaisuus mietityttää, osalta on vielä omakin lehmä ojassa ja joiltain osin myös toisten lehmät... mahtaakohan sinne kukaan palata/jäädä? Miksi palaisi/jäisi? (Kirjoittaja)

Jatkonäytelmän lisäksi paikallislehti Järvisseudun Sanomissa esiintyi väkijärveläinen Topi Räivä kuvitteellisena kolumnistina palstallaan ”Räivästä päivää”. Koska yhteistyökumppanina oli paikallislehti, näytelmässä saatiin nopeasti ajankohtaisia asioita esiin. Kun asiat otettiin esille kuvitteellisessa ympäristössä komedian keinoin, ne kuitenkin voitiin etäännyttää oikeitten kuntien todellisista asioista. Aiheet kirjoittivat ainakin tekijöitten keskuudessa keskustelua ja käsikirjoituksen tukena käytettiin välillä esimerkiksi seutukunnan tilastotietoja tai muita asia-aineistoja. Aina aineistojen saaminen ei onnistunut ja esimerkiksi alueemme kunnista tehtyä imagoselvitystä en saanut käyttöni. Hallintojohtajan perusteluna oli: ”En tiedä mihin sitä käyttäisit”.

Hankkeessa oli myös muita aktiviteetteja kuten yhteisiä opintomatkoja, mutta mieleenpainuvimmiksi vuosienkin jälkeen hankkeessa mukana olleet mainitsivat jatkonäytelmän toteuttamisen.

Jatkonäytelmän yhteinen tekeminen oli ensisijaisesti moniulotteinen yhteisöllinen oppimisprosessi:

Kirjoittamisessa on ollut antoisinta yhteinen tavoite, yhteistyöllä rakennettu juoni ja sen seuraaminen miten hyvin osat saadaan nivoutumaan toisiinsa. Erityisen hedelmällistä on ollut, kun on alkanut ”kuulla päässään” vuorosanoja, kun näytelmän henkilöt ovat alkaneet käydä tutuiksi. Ja huomata, että henkilöistä on tullut niin eläviä, että kaikki kirjoittajat ”kuulevat” suunnilleen samoin. Ja upeinta on ollut nähdä miten näyttelijät ja ohjaaja saavat kirjoituksen elämään näyttämöllä. Kun näki osat yhtenäisenä, huomasi miten paljon tärkeää asiaa maaseudun elämästä jaksoihin todella sisältyi ja mikä joukko hankkeessa on todella ollut mukana! Ei voi kuin todeta, että hanke on onnistunut ja tuottanut jo selviä tuloksia faktan, fiktion ja monitaitoisten kulttuuriharrastajien yhteistyön voimasta. (Kirjoittaja)

Väkijärven elämää seurattiin vielä yhden vakavahenkisemmän ja myöskin paikallisin voimin ryhmätyönä kirjoitetun tavanomaisen näytelmän muodossa. Tämä käsikirjoitus toteutettiin luovan kirjoittamisen kurssilla, jota ohjasi kaksi jatkonäytelmässä mukana ollutta kirjoittajaa.

Väkitukkola nousi esille monissa tapaamisissa vielä myöhemmin. Kun raskas ja pitkällinen todellinen kunta- ja opistofuusio alueella oli saatu päätökseen, heräsi ajatus jatkonäytelmän toteuttamisesta uudella laajemmalla alueella. Väkitukkolan myötä teatteriyhteistyöstä oli jo saatu kokemusta ja hyväksi havaittua jatkonäytelmää päätettiin kokeilla uudemman kerran laajemmalla alueella. Käsikirjoituksen kannalta ongelmana oli tosin se, että kuntalaisia kuohuttaneet kuntaliitokset oli jo saatu päätökseen eikä vastaavan tasoista ristiriitoja herättävää aihetta hevillä tahtonut löytyä. Aiheeksi valikoitui tuulivoiman rakentaminen, mikä ei kuitenkaan nostattanut intohimoja ja keskusteluita likikään samaan tapaan kuin kuntaliitosasiat. Myös Väkihäjlä-hanke sisälsi monia yhteisöllisyyttä lisääviä elementtejä, mutta jatkonäytelmä ei laajemmalla alueella lähtenyt sellaiseen lentoon mitä ensimmäisellä kerralla. Ehkä eniten hankkeesta jäikin mieleen laajassa yhteistyössä toteutettu Pohjalaisia-musikaali.

Kun jatkonäytelmässä oli koetettu saada näyttelijät liikkumaan paikasta toiseen, Pohjalaisia-musikaalia tehtäessä ihmiset piti taas koota yhteen paikkaan eli Korttesjärven Ylikylän nuorisoseuralle. Musikaali esitettiin osana Helsingissä kesällä 2012 järjestettyä Pikkuusen häjymät pirot –tapahtumaa, jossa Etelä-Pohjanmaan maakunta esittäytyi. Tapahtumaan osallistui opiston hankkeen puitteissa myös lauluryhmiä ja muita esiintyjä, mutta musikaali oli eittämättä suurin ponnistus. Musikaalissa oli kaikkineen mukana 34 henkilöä ympäri aluetta. Ohjaajia oli kaksi: toinen ohjasi näytelmää ja toinen siihen liittyvää musiikkia.

Käynnistymässä oleva AITIO-hanke jatkaa edeltäjiensä viitoittamaa tietä. Hankkeen toiminta-alue on entistä laajempi, mutta sisällöissä keskitytään aikaisempaa enemmän esitystoiminnan tuotanto- ja markkinaosaamisen kehittämiseen. Myös AITIOssa on kuitenkin yhtenä tavoitteena yhteisen esityksen luominen, joka tällä kertaa olisi revyy – tällöin mukaan voitaisiin ottaa myös musiikkiryhmiä aikaisempaa enemmän ja ehkäpä yhteiskunnallisuus tulisi tälläkin kertaa kuvaan mukaan.